

บทบาทการส่งเสริมดนตรีไทยของพลตรีประพาศ ศกุนตนา
SUPPORTION ROLES OF MAJOR GENERAL PRAPAS SAKUNTANAGA IN
THAI TRADITIONAL MUSIC

ปรามินทร์ เต็มพร้อม¹ ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์²
 Poramin Temprom¹ Patarawdee Puchadapirom²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องบทบาทการส่งเสริมดนตรีไทยของพลตรีประพาศ ศกุนตนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของพลตรีประพาศ ศกุนตนา และบทบาทการส่งเสริมดนตรีไทยของพลตรีประพาศ ศกุนตนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า พลตรีประพาศ ศกุนตนา เกิดในครอบครัวที่ชื่นชอบดนตรีไทย ทำให้เกิดความสนใจการขับร้องเพลงไทย โดยยึดทางเพลงตามคุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรธน์ มีลีลาการขับร้องตามครูเหนียว ดุริยพันธ์ุ การขับร้องเพลงไทยได้เพราะ ประกอบกับมีความสามารถในการขับเสภาทำให้พลตรีประพาศ ศกุนตนา ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ขับเสภาประกอบละครทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 และเป็นนักร้องเพลงไทยในงานสำคัญต่าง ๆ

พลตรีประพาศ ศกุนตนาได้รับราชการทหาร เหล่าทหารสื่อสาร จึงทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวในโอกาสสำคัญทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ประกอบกับการเป็นนักแสดง และนักร้องเพลงไทย จึงทำให้ พลตรีประพาศ ศกุนตนา มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เมื่อให้การสนับสนุนส่งเสริมดนตรีไทยจึงมีผู้ให้ความสนใจทั้งการสมัครเป็นลูกศิษย์และติดตามผลงาน พลตรีประพาศ ศกุนตนา มีบทบาทในการส่งเสริมดนตรีไทยทั้งการเผยแพร่การขับร้องเพลงไทย การตีกรับขับเสภา ผ่านสื่อทางวิทยุโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และเป็นผู้ประสานงานจัดงานดนตรีไทยในโอกาสสำคัญ นอกจากนี้พลตรีประพาศ ศกุนตนา ยังมีบทบาทในการสืบทอดดนตรีไทยทั้งในฐานะครูผู้ถ่ายทอดความรู้ขึ้นพื้นฐานด้านการขับร้องเพลงไทย และการตีกรับขับเสภาให้กับลูกศิษย์ รวมทั้งการถ่ายทอดกรรมวิธีการสร้างกรับเสภา นอกจากนี้พลตรีประพาศ ศกุนตนายังร่วมจัดตั้ง “สำนักสยามเสภาอนุรักษ์” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการส่งเสริมการขับร้องเพลงไทย และการตีกรับขับเสภาทางสื่อออนไลน์

คำสำคัญ: ดนตรีไทย, พลตรีประพาศ ศกุนตนา

¹ นิสิตระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย makekeroroos@hotmail.com

² Student, Master of Thai Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, makekeroroos@hotmail.com

² อาจารย์ที่ปรึกษา, รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาดุริยางค์ศิลป์ไทย, กรรมการศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย, คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย patarawdee@hotmail.com

² Advisor, Associate Professor Dr., Thai Music Department, Committee, Center of Excellence for Thai Music and Culture, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, patarawdee@hotmail.com

Receive 09/08/64, Revise 05/09/64, Accept 06/09/64

Abstract

This study aimed to study the personal history of Major General Prapas Sakuntanaga and his roles in supporting Thai traditional music. This research employed qualitative research methodology. The findings revealed that Major General Prapas Sakuntanaga was born in a family which was satisfied with Thai traditional music. Therefore, he was interested in Thai traditional vocal music. He followed vocal music by Khunying Phaithoon Kittivan and Kru Niao Duriyaphan's vocal music style. With the ability in singing beautifully and Sepha performance, he was chosen as a Sepha performer who sang drama songs of the Royal Thai Army Radio and Television 7. Moreover, he was always invited to sing Thai songs in many important events.

Major General Prapas Sakuntanaga soldiered in the Signal Department. He worked as an announcer to report news on several important occasions at the Royal Thai Army Radio and Television 5. Furthermore, he was an actor and a Thai singer; thus, he was widely well-known. As a distinguished supporter of Thai traditional music, there were many people who followed his performance and applied to be his students. In addition, he played an important role in supporting Thai traditional music and spreading Thai vocal music. Importantly, he was such a person who relayed basic knowledge about Thai singing, Krubsepha, and how to invent Krubsepha to his students. Moreover, he was one of the founders of the Headquarters of Siamsephanuraksa, an organization supporting Thai singing, and Krubsepha performance through online platforms.

Keyword: Thai traditional music, Major General Prapas Sakuntanaga

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ จบการศึกษาจากโรงเรียนเตรียมทหาร และโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 10 พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ เริ่มต้นชีวิตราชการที่กรมการทหารสื่อสาร ต่อมาเข้าเรียนที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบก และเป็นอาจารย์สอนวิชาทหารทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และได้รับการเลื่อนยศเป็นนายพล ในปี พ.ศ.2534 ต่อมาได้เป็นผู้อ่านประกาศของคณะรัฐประหาร คณะปฏิรูป และเหตุการณ์สำคัญหลายครั้งที่เป็นสถานการณ์ความมั่นคงของชาติ

การขับร้องเพลงไทยเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ รักและชื่นชอบ เนื่องจากวัยเด็กใกล้ชิดกับบิดาซึ่งชอบขับร้องเพลงไทย และฟังเพลงไทยจากรายการวิทยุต่าง ๆ จนกระทั่งฝึกฝนหัดขับร้องเพลงไทยด้วยตนเองจากแผ่นเสียงของครูเหนียว ดุริยพันธุ์ ซึ่งเป็นศิลปินที่ท่านชื่นชอบ ภายหลังจากนั้นได้มีโอกาสเรียนการขับร้องเพลงไทยขั้นพื้นฐานกับครูดนตรีไทยคนสำคัญอีกหลายคน นับตั้งแต่เป็นนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ มีโอกาสขับเสภาและขับร้องเพลงไทยในงานวันปิยมหาราช ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ลีลา น้ำเสียงของพลตรีประพาศ ศกุนตนาถ ได้รับคำชมเชยจากผู้ฟังจำนวนมาก ภายหลังจากจบการศึกษา พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ เข้าทำงานที่กรมการทหารสื่อสาร และยังเป็นนักร้องประจำวงดนตรีไทยและวงโยธวาทิตของกรมการทหารสื่อสาร

ด้านการตีกรับขับเสภา พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ ศึกษาการขับเสภาจากการสั่งสมประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเองจากการฟังการขับเสภา และศึกษาไม่รับขั้นพื้นฐานจากครูศิริ วิชเวช (ศิลปินแห่งชาติ 2551) รวมทั้งเป็นผู้ขับเสภาในละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ของบริษัทสามเศียร จำกัด เช่น แก้วหน้าม้า ขวานฟ้าหน้าดำ ยอดพระกลิ้ง ปลาบู่ทอง ดาบเจ็ดสีมณีเจ็ดแสง เป็นต้น นอกจากการตีกรับขับเสภาแล้ว ท่านยังชอบทำกรับเสภาและแต่งกรับเสภาอยู่เสมอ ลีลาในการตีกรับขับเสภาที่ไพเราะทำให้มีผลงานบันทึกเสียง เช่น ขับเสภางานปี่พาทย์เสภาที่วังหน้า ขับเสภาชุด เสภาเสนาะคำหวาน เป็นต้น นอกจากนั้นพลตรีประพาศ ศกุนตนาถ ยังมีความสามารถในการทำกรับเสภาด้วย

ด้านการส่งเสริมดนตรีไทย พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ มีบทบาทในการส่งเสริมดนตรีไทยโดยการเผยแพร่ความรู้สู่สังคมทางสื่อและการจัดงานแสดงต่าง ๆ เช่น การจัดการแสดงดนตรีไทยของชมรมดนตรีไทยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า การรวบรวมประสานงานนักดนตรีไทยจากศิษย์เก่าชมรมดนตรีไทยนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและสโมสรนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อร่วมบรรเลงดนตรีไทยถวายงานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันปิยมหาราช ณ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ของทุก ๆ ปี

นอกจากนั้นพลตรีประพาศ ศกุนตนาถ ยังมีบทบาทในการสืบทอดดนตรีไทยทั้งในฐานะครูผู้ถ่ายทอดความรู้ขั้นพื้นฐานด้านการขับร้องเพลงไทย การตีกรับขับเสภา กรรมวิธีการสร้างกรับเสภาให้กับลูกศิษย์ และพลตรีประพาศ ศกุนตนาถ ยังร่วมจัดตั้ง “สำนักสยามเสภาอนุรักษ์” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการส่งเสริมการขับร้องเพลงไทย และการตีกรับขับเสภา ทางสื่อออนไลน์

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงบทบาทความสำคัญของพลตรีประพาศ ศกุนตนาค ที่มีต่อวงการดนตรีไทย จึงศึกษาวิจัยเพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับประวัติของผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและสืบทอดดนตรีไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของพลตรีประพาศ ศกุนตนาค
2. เพื่อศึกษาบทบาทการส่งเสริมดนตรีไทยของพลตรีประพาศ ศกุนตนาค

วิธีดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งเป็นขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นเตรียมการ เป็นการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ และจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ขั้นดำเนินการ เก็บข้อมูลสัมภาษณ์บุคคล แบ่งเป็นสัมภาษณ์ครอบครัว ศิลปิน นักวิชาการ ผู้เกี่ยวข้อง และลูกศิษย์ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จากนั้นรายงานผลการวิจัย สรุปเสนอแนะ และจัดพิมพ์รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ประวัติชีวิตของพลตรีประพาศ ศกุนตนาค

ภาพที่ 1 พลตรีประพาศ ศกุนตนาค
ที่มา: ประพาศ ศกุนตนาค

ภาพที่ 2 พลตรีประพาศ ศกุนตนาคขับเสภา
ที่มา: พิษชาณัฐ ตู้อินดา

พลตรีประพาศ ศกุนตนาท เกิดวันเสาร์ที่ 24 ธันวาคม 2475 เป็นบุตรชายคนโตของขุนหม่อมสมหาร (ประพงค์ ศกุนตนาท) และนางพริ้ง ศรีเพ็ญ สมรสกับ นางสุปรียา ศกุนตนาท (กล้าหาญ) มีบุตรธิดาทั้งหมด 4 คน คือ พลตรีศานติ ศกุนตนาท นายปิยะ ศกุนตนาท นางสาวปวีรัตน์ ศกุนตนาท นางสาวพัชตรา ศกุนตนาท

พลตรีประพาศ ศกุนตนาท สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ภายหลังจากนั้นเข้าศึกษาวิชาการทหารที่โรงเรียนเตรียมนายร้อย รุ่นที่ 17 ในปี พ.ศ.2499 ต่อมาสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 10 ในปี พ.ศ. 2506 หลังจากนั้นพลตรีประพาศ ศกุนตนาท เริ่มต้นชีวิตราชการที่กรมการทหารสื่อสาร และสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ในปี พ.ศ.2516 และเป็นอาจารย์สอนวิชาทหารทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หมวดกองพลศึกษาที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นยศพลตรีในปี พ.ศ.2534 และทำหน้าที่เป็นผู้อ่านประกาศของคณะรัฐประหาร คณะปฏิรูป และเหตุการณ์สำคัญหลายครั้งที่เป็นสถานการณ์ความมั่นคงของชาติ

การศึกษาด้านดนตรีไทย พลตรีประพาศ ศกุนตนาท เริ่มต้นการเรียนรู้จากการได้ชมการบรรเลงดนตรีไทยกับขุนหม่อมสมหาร (ประพงค์ ศกุนตนาท) บิดา การเกิดในครอบครัวที่ชื่นชอบดนตรีไทย ทำให้เกิดความรักดนตรีไทย และสนใจการขับร้องเพลงไทยจึงศึกษาวิธีการขับร้องเพลงไทยของครูเหนี่ยว ดุริยพันธ์ ด้วยตนเอง ดังพลตรีประพาศ ศกุนตนาท ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยไว้ว่า

ครูร้องตามแบบฉบับของครูเหนี่ยว ซึ่งแต่เดิมครูก็ฟังมาจากเทปต่าง ๆ ซึ่งครูจะชอบสำเนียงมอญมากเพราะเพลงมอญทอดเสียงได้มันอ่อนเสียงได้นักร้องที่จะร้องดีคืออย่างเพลงมอญสามารถใส่เสียงมอญได้ทุกเพลงที่เป็นสำเนียงมอญครูชอบหมด เช่น แขกมอญ แขกมอญบางขุนพรหมราตรีประดับดาว พระอาทิตย์ชิงดวงนางครวญ สุดสงวน คือ ทอดเสียงได้ ใส่เสียง (ประพาศ ศกุนตนาท, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มกราคม 2564)

ต่อมาศึกษาการขับร้องเพลงไทยขึ้นพื้นฐานจากครูดนตรีไทยคนสำคัญหลาย ๆ คน เช่น คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง (ศิลปินแห่งชาติ, 2530) ครูท้วม ประสิทธิ์กุล (ศิลปินแห่งชาติ, 2529) คุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ (ศิลปินแห่งชาติ, 2529) และได้รับคำแนะนำการขับร้องเพลงไทย รวมถึงมีโอกาสร่วมงานหลายครั้งกับครูเจริญใจ สุนทรวาทีน (ศิลปินแห่งชาติ, 2530) ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต (ศิลปินแห่งชาติ, 2536) และครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นต้น โดยยึดทางเพลงตามคุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ และลีลาการขับร้องตามอย่างครูเหนี่ยว ดุริยพันธ์ คือมี ลักษณะการร้องเสียงสูง อ่อนมีลูกคอกระทบเสียงลงทรวง กระทบกระทั้นคำ การแบ่งคำร้องเป็นคำ พลตรีประพาศ ศกุนตนาท เล่าให้ผู้วิจัยฟังเกี่ยวกับการเรียนขับร้องเพลงไทย ว่า

เราก็อต่อหลายเพลงนะ จำไม่ค่อยได้ครั้งนั้นเราไปบ้านครูท้วม เราต่อเพลง สุรินทร์ราหู สามชั้น และเพลงอื่น ๆ ที่จำได้ แล้วก็ไปต่อเพลงกับคุณหญิงชื่น ตอนนั้นเราเป็นนักเรียนนายร้อย และก็ต่อเพลงพราหมณ์คืนน้ำเต้ากับ บุญชู ทองเชื้อ และเราก็อต่กับคุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ ครูท่านได้ต่อเพลง แขกมอญบางขุนพรหม ทางจางวางทั่ว พาทยโกศล เพลงนี้เป็นเพลงที่เราชอบ และต่ออีกหลายเพลง และเพลงสองชั้น ทั่วไป และได้คำแนะนำ และเทคนิค

การร้องเพลงไทยจากครูเจริญใจ ครูนิภา ครูสุดจิตต์ ส่วนครูศิริ ได้วิชาตีกรับ และเสภา (ประพาส ศกุนตนาถ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 พฤษภาคม 2564)

นอกจากการขับร้องเพลงไทยแล้ว พลตรีประพาส ศกุนตนาถ ยังสนใจการขับเสภา โดยสั่งสมประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเองจากการฟังการขับเสภาจากครูเสภาคนสำคัญ ดังที่พลตรีประพาส ศกุนตนาถ ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาการขับเสภา ว่า “การขับของครูเกิดจากการเรียนรู้มาจากการฟังบ้าง เรียนรู้จากครูโบราณตีมา” (ประพาส ศกุนตนาถ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มกราคม 2564)

ในส่วนการศึกษาวิธีการตีกรับเสภา พลตรีประพาส ศกุนตนาถ ได้ศึกษาการตีกรับเสภากับครูศิริ วิชเวช โดยศึกษาการตีกรับไม้พื้นฐาน เช่น ไม้สกัดสั้น ไม้สกัดยาว ดังที่ครูศิริ วิชเวช กล่าวถึง การสอนตีกรับให้กับพลตรีประพาส ศกุนตนาถ ว่า

คุณประพาสเรียนตีกรับขับเสภากับผม ผมสอนให้และไปตีออกทีวีจนโด่งดังนะ ผมสอน แต่ตีกรับเพราะท่านขับเสภาได้อยู่แล้ว คุณประพาสก็ได้ไม้ พื้นฐานไปอย่างผม (ศิริ วิชเวช, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มิถุนายน 2564)

กล่าวได้ว่าการศึกษาและการสั่งสมประสบการณ์ในเรื่องการขับร้อง และเรียนรู้การตีกรับขับเสภาทำให้พลตรีประพาส ศกุนตนาถ เป็นที่ยอมรับว่าสามารถขับร้องเพลงไทยและตีกรับขับเสภาได้ไพเราะ นอกจากนี้พลตรีประพาส ศกุนตนาถ ยังได้ศึกษากระบวนการสร้างกรับเสภาด้วยตนเอง โดยนำรูปแบบกระสวนกรับเสภามาจากบ้านพาทยโกศล และกรับของนายตรัยเทพ เทวะผลิน ซึ่งเป็นกรับของเจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเพ็ญ พึ่งบุญ) จึงได้ทดลองปรับกระสวนกรับเสภาและเสียงของกรับเสภาจนมีเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังที่พลตรีประพาส ศกุนตนาถ เล่าให้ฟังถึงเรื่องไม้ที่ใช้ทำกรับเสภาว่า

กรับจะดั่งไม้ดั่งอยู่ที่ไม้ ผมปล่อยทิ้งแห้งตามธรรมชาติ ถ้าทำขายเขาใช้วิธีอบไม้ น้ำหนักไม่ได้เพราะย่างไม่มี กรับเสภาดีต้องมีน้ำหนัก ไม้ที่ทำกรับต้องเสี้ยนลายตรง แต่ถ้ามีตาไม้หรือเสี้ยนคดให้ไว้ด้านอื่น อย่าไว้ด้านที่กระทบ ด้มาต้องแต่งส่วนกระทบให้ไว้กลาง (ประพาส ศกุนตนาถ, การสื่อสารส่วนบุคคล 9 พฤษภาคม 2562)

2. บทบาทในการเผยแพร่ดนตรีไทยของพลตรีประพาส ศกุนตนาถ

พลตรีประพาส ศกุนตนาถมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จากการเป็นผู้ประกาศข่าวพิธีกรดำเนินรายการข่าว โฆษกรัฐบาล การเป็นนักแสดง นักขับร้องเพลงไทยและนักขับเสภา ต่อมาเมื่อพลตรีประพาส ศกุนตนาถให้การสนับสนุนส่งเสริมดนตรีไทยจึงทำให้เป็นที่สนใจอันส่งผลต่อบทบาทในการสืบทอดดนตรีไทย

พลตรีประพาส ศกุนตนาถ รัชการทหาร เหล่าทหารสื่อสาร ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และทำหน้าที่เป็นผู้บรรยาย ดำเนินรายการถ่ายทอดสดโทรทัศน์รวมเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยในงานพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ การใช้คำพูดที่มีลีลา น้ำเสียงหนักแน่น เข้มแข็ง และเป็นเอกลักษณ์ จึงได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ในการประกาศข่าวสำคัญ ๆ โดยเฉพาะการประกาศข่าวของคณะปฏิวัติ คณะรัฐประหาร หรือคณะปฏิรูปที่

เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความมั่นคงของชาติหลายครั้ง เช่น การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี พ.ศ.2535 การประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.) ในการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 เป็นต้น จึงทำให้พลตรีประภาส ศกุนตนาศ เป็นที่รู้จักทั่วไป

ภาพที่ 3 ทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าว ช่อง ททบ.5
ที่มา: ประภาส ศกุนตนาศ

ภาพที่ 4 ปฏิบัติหน้าที่โฆษกคณะปฏิวัติ
ที่มา: ผู้จัดการออนไลน์

นอกจากนั้นพลตรีประภาส ศกุนตนาศ ยังเป็นนักแสดงละครโทรทัศน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 - 2540 โดยเป็นนักแสดงในสังกัดคณะพิมพ์วรรณ ของครูสุพรรณ บูรณพิมพ์ รัชฟิล์มทีวี และกันตนา มีผลงานการแสดงละคร เช่น ผู้ดีจอมปลอม ชุมทางชีวิต สวนทางเถื่อน ขอเพียงรัก วงเวียนชีวิต เปลวไฟในดวงดาว เจ้าพระยาจักรี ศรีธรรมโศกราช ผลงานที่สร้างชื่อเสียงมากที่สุดของพลตรีประภาส ศกุนตนาศ คือ ละครสี่แผ่นดินในบทของคุณเปรม เมื่อปี พ.ศ.2517 ผลงานจากการแสดงละคร จึงทำให้พลตรีประภาส ศกุนตนาศ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในบทบาทของนักแสดง

พลตรีประภาส ศกุนตนาศ ยังเป็นที่รู้จักจากการเป็นนักขับร้องเพลงไทยและนักขับเสภา ตั้งแต่เป็นนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า การถ่ายทอดผลงานผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ ทำให้เป็นที่รู้จักและได้รับคำชมเชยซึ่งสร้างความภาคภูมิใจโดยเฉพาะการได้รับคำชมเชยจากหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช บนหน้าหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ว่า “เสียงอย่างนี้หาไม่ได้อีกแล้ว” (ประภาส ศกุนตนาศ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มกราคม 2564) ภายหลังจากพลตรีประภาส ศกุนตนาศ จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้เข้ารับราชการที่กรมการทหารสื่อสาร จึงเข้าร่วมขับร้องกับวงสื่อสารสังคีต ออกอากาศทางสถานีวิทยุ วปถ.1 (วิทยุประจำถิ่น 1) และสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เป็นประจำทุก ๆ เดือน ในรายการชื่อว่า “ส่งเสริมดนตรีไทย” และยังเป็นนักร้องวงโยธวาทิตของกรมการทหารสื่อสาร ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เป็นเวลา 1 ปี

ภาพที่ 5 รัชบทเป็นคุณเปรม ในละครสี่แผ่นดิน ภาพที่ 6 อัดเทปเสียงการขับเสภาละครจักร ๆ วงศ์ ๆ
ที่มา: ประพาศ ศกุนตนาค

ที่มา: ประพาศ ศกุนตนาค

นอกจากนั้นพลตรีประพาศ ศกุนตนาค ยังมีบทบาทในการเผยแพร่ดนตรีไทยทั้งการขับร้องเพลงไทย การตีกรับขับเสภา ผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์ เช่น งานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 20 ปี พ.ศ. 2531 ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 งานการบอกสักวา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลาญงามอาสา งานพิธีไหว้ครูดนตรีไทย 9 สถาบัน ออกรายการสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย FM 101.5 MHz เป็นต้น อีกทั้งพลตรีประพาศ ศกุนตนาค ยังเผยแพร่ดนตรีไทยโดยทำหน้าที่ขับร้องและขับเสภาในงานสำคัญต่าง ๆ เช่น งานเสภาเสนาะคำหวาน งานปี่พาทย์เสภาที่วังหน้า งานการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง เสภา: การประพันธ์และการขับขาน

ความสามารถในการขับร้องเพลงไทยและตีกรับขับเสภาดังกล่าวทำให้พลตรีประพาศ ศกุนตนาค ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ขับเสภาของละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 จนถึงปัจจุบัน จำนวนทั้งหมด 41 เรื่อง ผลงานดังกล่าวจึงทำให้พลตรีประพาศ ศกุนตนาค มีชื่อเสียงด้านการขับร้องเพลงไทย และการขับเสภา เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

ภาพที่ 7 งานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 20
ปี พ.ศ.2531
ที่มา: ประพาศ ศกุนตนาค

ภาพที่ 8 คณาจารย์ผู้ขับเสภางานเสภาเสนาะ
คำหวาน
ที่มา: ภาณุภาค โมกขศักดิ์

3. บทบาทในการสืบทอดดนตรีไทยของพลตรีประพาศ ศกุนตนา

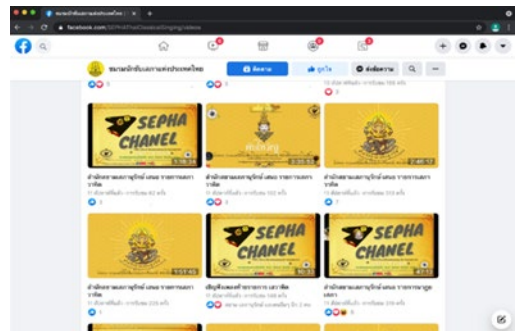
พลตรีประพาศ ศกุนตนา มีบทบาทด้านการสืบทอดดนตรีไทยในฐานะครูผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ ด้านการขับร้องเพลงไทย การตีกรับขับเสภา การสร้างกรับเสภา รวมถึงการประสานงานกิจกรรมด้านดนตรีไทย และร่วมจัดตั้ง “สำนักสยามเสภาอนุรักษ์”

การถ่ายทอดความรู้ด้านการขับร้องเพลงไทยสู่ลูกศิษย์ เริ่มต้นจากผู้เรียนฝากตัวเป็นศิษย์ โดยนำดอกไม้มาไหว้ครู และไหว้พระเพื่อเป็นการฝากเนื้อฝากตัว ซึ่งคำที่พลตรีประพาศ ศกุนตนา พูดกับลูกศิษย์ ทุก ๆ คนในการฝากตัวเหมือนกัน คือ “ยินดีรับเป็นศิษย์” (ประพาศ ศกุนตนา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มกราคม 2564) พลตรีประพาศ ศกุนตนา ใช้บ้านของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุญาตให้ลูกศิษย์เข้ามาพบและต่อเพลงได้ตลอดเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การถ่ายทอดความรู้ของพลตรีประพาศ ศกุนตนา จะถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว และพบว่า เพลงส่วนมากที่ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์จะเป็นเพลงระดับพื้นฐาน เช่น เพลงราตรีประดับดาว เถา เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เถา เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง สองชั้น เป็นต้น ลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดการขับร้อง ได้แก่ นางวิกานดา ไอบิล นายอาทิตย์ จิตรมัน นายณัฐวุธ นุราช นายณัฐวัตร พงษ์สารกิจ นางสาวจันจิรา ละม้ายเมือง และนายกวิณภพ ทองนาค

ด้านการขับเสภาและตีกรับเสภา พลตรีประพาศ ศกุนตนา จะถ่ายทอดการขับเสภาและการตีกรับขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน เช่น การฝึกไม้กรับเสภาเบื้องต้น และการฝึกบทขับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างถึงพาวันทองหนีไปอยู่ป่า ฉากขุนแผนพินม่าน เป็นต้น อีกทั้งพลตรีประพาศ ศกุนตนา ยังได้ถ่ายทอดกรรมวิธีการสร้างกรับเสภาให้กับลูกศิษย์ เช่น ถ่ายทอดให้กับนายณัฐวุธ นุราช ข้าราชการครูโรงเรียนร่มเกล้าวัฒนานคร สระแก้ว รัชมิ่งคลาภิเชก

ภาพที่ 9 กรับเสภาของพลตรีประพาศ ศกุนตนา
ที่มา: ประพาศ ศกุนตนา

ภาพที่ 10 ผลงานเพจชมรมนักขับเสภาแห่งประเทศไทย
ที่มา: เพจชมรมนักขับเสภาแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้พลตรีประพาศ ศกุนตนา ยังส่งเสริมลูกศิษย์เข้าร่วมการประกวดขับร้องเพลงไทย และการประกวดขับเสภาในเวทีต่าง ๆ จึงทำให้ลูกศิษย์ของพลตรีประพาศ ศกุนตนา มีบทบาทที่จะร่วมอนุรักษ์และสืบสานการขับร้องเพลงไทย และการขับเสภา รวมถึงลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากพลตรีประพาศ ศกุนตนา ประกอบอาชีพเป็นนักดนตรี เป็นศิลปินอิสระ และเป็นครูในสถาบันศึกษา ซึ่งลูกศิษย์เหล่านี้จะได้ถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยต่อไป

กล่าวได้ว่าพลตรีประพาศ ศกุนตนาค มีบทบาทในการเผยแพร่ถ่ายทอด และสืบทอดวิชาการทางด้านดนตรีไทย ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู และความรักดนตรีไทย อาทิศจิตร์มัน ปัจจุบันเป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชโอรส กรุงเทพมหานคร เล่าถึงการได้รับการถ่ายทอดความรู้และความประทับใจที่มีต่อพลตรีประพาศ ศกุนตนาค ว่า

ผมได้พบกับท่านอาจารย์ประพาศ ในช่วงราว ๆ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2554 จึงได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของท่าน ท่านเป็นคนใจดี มีเมตตามาก ครูชอบเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตให้ฟังเสมอ ไปบ้านครูครั้งใด ครูจะเปิดเทปผลงานของท่านให้ฟังอยู่เป็นประจำ รวมทั้งผลงานของครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงอีกหลาย ๆ ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักร้องผู้เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นแบบอย่างในการขับร้องเพลงไทยของท่านนั่นก็คือ ครูเหนียว ดุริยพันธุ์ ครูมักจะเปิดผลงานของครูเหนียวให้ผมฟังเสมอ ...ตั้งแต่ครั้งแรกที่ได้ไปพบครูที่บ้าน ด้วยความที่ครูเป็นผู้ที่มีเมตตาจริง ครูจะดูแลเป็นอย่างดี ...ชวนพูดคุยอย่างเป็นกันเอง ไม่ถือตัวแม้แต่น้อย ครูไม่ปิดบัง อำพรางวิชา ความรู้แม้แต่น้อย สิ่งใดที่ผมสงสัย เมื่อเรียนถามท่าน ท่านก็จะอธิบายโดยละเอียด ...ด้วยความเมตตาของท่าน ท่านจึงชักชวนให้ผมได้ไปบรรเลงดนตรีถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราช ฯ ในช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปในการบันทึกวีดิทัศน์การบรรเลงดนตรีไทยร่วมกับนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ณ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 นับเป็นความเมตตาของท่านที่มอบให้กระผมอย่างที่สุด (อาทิจัย จิตรมัน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2564)

นอกจากนั้นพลตรีประพาศ ศกุนตนาค เป็นผู้ที่มีใจรักและมีความตั้งใจจริงในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทย ทั้งการประสานการจัดกิจกรรมดนตรีไทย ดังมีส่วนร่วมในการจัดตั้งชมรมรวมนักดนตรี โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าตั้งแต่ครั้งยังเป็นนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยเป็นแกนหลักในการประสานงานการจัดกิจกรรมดนตรีไทยของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มาอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้ควบคุมหลักในการฝึกซ้อมนักดนตรีไทยวงแก้วเกล้าที่ประกอบไปด้วยศิษย์แก่นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและศิษย์เก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อแสดงดนตรีไทยถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันปิยมหาราชของทุก ๆ ปี ณ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5

ภาพที่ 11 และ 12 คณะวงดนตรีไทย “เกี่ยวเกล้า” ขับร้องและบรรเลงดนตรีไทยถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5
ที่มา: ประพาศ ศกุนตนาค

พลตรีประพาศ ศกุนตนาค ยังมีบทบาทในการสืบทอดโดยเผยแพร่ดนตรีไทยผ่านการจัดตั้ง “สำนักสยามเสภาอนุรักษ์” ร่วมกับกลุ่มลูกศิษย์ ซึ่งพันธกิจของสำนัก คือ ศึกษา ค้นคว้า ส่งเสริมให้เยาวชนได้รู้จักและร้องเล่นเสภา เพลงไทย เผยแพร่ และอนุรักษ์ เสภา ดนตรี คีตศิลป์ไทย ให้คงอยู่คู่ชาติไทย ปัจจุบันเพจเสภาสมาคมได้รับความนิยมเห็นได้จากผู้ที่เข้ามาชมซึ่งเพจชมรมนักขับเสภาแห่งประเทศไทยได้มีผู้ติดตามทั้งหมด 1,453 คน และได้เผยแพร่วิดีโอความรู้เกี่ยวกับเสภาและดนตรีไทยแล้วทั้งหมด 338 คลิปวิดีโอ (โครงการจัดตั้งเสภาสมาคม สำนักสยามเสภาอนุรักษ์, 2564) “สำนักสยามเสภาอนุรักษ์” จึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการส่งเสริมการขับร้องเพลงไทย การตีรับขับเสภา ผ่านทางสื่อออนไลน์

ในฐานะผู้ศึกษาดนตรีไทยด้วยใจรักจนมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่และสืบทอดดนตรีไทย พลตรีประพาศ ศกุนตนาคได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยเพื่อบอกต่อถึงคนรุ่นหลังในการอนุรักษ์ดนตรีไทยว่า

ก็ถึงบอกกันว่าให้ช่วยกันหน่อย ช่วยอนุรักษ์ไว้ นี่เสียดายว่าจะสูญเพราะว่า นักศึกษาแต่ละวงแต่ละสถาบันเก่ง ๆ เยอะ ฝีมือดี ๆ เยอะ พอจบแล้วเลิก ก็เลยได้เลิก เพราะทำไม่ได้เล็ก ไม่มีเวทีแสดง ไม่มีเวทีหากิน เข้าใจไหมเราถึงบอกเราไม่เลิกว่าจะช่วยอนุรักษ์ไว้ให้มันคงอยู่ ใครง่วง ๆ มาบรรเลงเล่นกัน มาแต่ตัวเครื่องที่นี้มืครบ และมีข้าวให้กิน (ประพาศ ศกุนตนาค, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มกราคม 2564)

ภาพที่ 13 ผู้วิจัยสัมภาษณ์พลตรีประพาศ ศกุนตนา
ที่มา: ประมินทร์ เต็มพร้อม

บทสรุป

พลตรีประพาศ ศกุนตนา รัชการทหาร เหล่าทหารสื่อสาร ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าว การใช้คำพูดที่มีลีลา น้ำเสียงหนักแน่น เข้มแข็ง จึงได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ในการประกาศข่าวสำคัญ โดยเฉพาะการประกาศข่าวที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความมั่นคงของชาติ จึงทำให้พลตรีประพาศ ศกุนตนา มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นพลตรีประพาศ ศกุนตนา ยังเป็นนักแสดงละครหลายเรื่อง

การศึกษาดนตรีไทยของพลตรีประพาศ ศกุนตนา เกิดจากความมีใจรักในดนตรีไทย และสนใจการขับร้องเพลงไทยจึงศึกษาการขับร้องเพลงไทยโดยได้รับคำแนะนำจากครูดนตรีไทยคนสำคัญ ในด้านการขับเสภาพลตรีประพาศ ศกุนตนา ได้ศึกษาผ่านการสั่งสมประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเอง จากการฟัง ความสามารถในการขับร้องและขับเสภาดังกล่าวทำให้พลตรีประพาศ ศกุนตนา ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ขับเสภาของละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 และเป็นนักร้องเพลงไทยในงานสำคัญต่าง ๆ

พลตรีประพาศ ศกุนตนา มีบทบาทในการเผยแพร่ดนตรีไทยผ่านสื่อทางวิทยุโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ ทั้งการขับร้องเพลงไทย การตีรับขับเสภา และส่งเสริม สนับสนุน เป็นแกนหลักในการประสานงานการจัดงานดนตรีไทยของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และเป็นผู้ควบคุมหลักในการฝึกซ้อมนักดนตรีไทยวงเกี่ยวเกล้า ส่วนบทบาทในการสืบทอดดนตรีไทย พลตรีประพาศ ศกุนตนา ทำหน้าที่ครูผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ และพบว่าเพลงส่วนมากที่ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ จะเป็นเพลงระดับพื้นฐาน ในด้านการขับเสภา และตีรับขับเสภา พลตรีประพาศ ศกุนตนา จะสอนการขับเสภาและการฝึกตีรับขั้นพื้นฐานให้แก่ลูกศิษย์ นอกจากนั้นพลตรีประพาศ ศกุนตนา ยังร่วมจัดตั้ง “สำนักสยามเสภาอนุรักษ์” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการส่งเสริมการขับร้องเพลงไทย และการตีรับขับเสภา ทางสื่อออนไลน์ นับเป็นการส่งเสริมดนตรีไทยของผู้มีใจรักดนตรีที่มีความเพียบพร้อมทั้งสถานะทางการงาน ชื่อเสียง และความสามารถในการขับร้องและขับเสภาได้ไพเราะ แม้พลตรี

ประพาศ ศกุนตนาถ จะไม่ใช่ศิลปินอาชีพ แต่สถานภาพและบทบาทดังกล่าวส่งผลให้พลตรีประพาศ ศกุนตนาถ เป็นที่รู้จักในฐานะผู้ที่รักดนตรีไทยและมีบทบาทในการสืบทอดดนตรีไทย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาบทบาทการส่งเสริมดนตรีไทยของพลตรีประพาศ ศกุนตนาถ พบว่า จากการที่พลตรีประพาศ ศกุนตนาถได้ริเริ่มให้มีชมรมดนตรีไทยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทำให้ชมรมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ดนตรีไทย ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับชมรมดนตรีไทยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพื่อเป็นประโยชน์ด้านวิชาการต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินการวิจัยอยู่ในความอนุเคราะห์ของศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

โครงการจัดตั้งเสภาสมาคม สำนักสยามเสภาอนุรักษ์. (2564). วิดีโอทั้งหมด [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/SEPHAThaiClassicalSinging>
[19 เมษายน 2564]